

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-76-97>

УДК 336.22

РОЛЬ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

THE ROLE OF TAX POLICY IN ENSURING THE FINANCIAL STABILITY OF THE STATE UNDER MARTIAL LAW

Жаворонок Артур Віталійовичкандидат економічних наук, доцент,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9274-8240>**Попело Ольга Володимирівна**доктор економічних наук, професор,
Національний університет «Чернігівська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4581-5129>**Щур Роман Іванович**доктор економічних наук, професор,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9945-3939>**Zhavoronok Artur**

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

Popelo Olha

Chernihiv Polytechnic National University

Shchur Roman

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

Актуальність дослідження зумовлена безпрецедентними викликами, що постали перед бюджетною системою країни, включно з різким зростанням видатків на безпеку та оборону, зменшенням податкової бази в окремих регіонах, скороченням імпорту та перебоями у господарській діяльності суб'єктів підприємництва. Проведене дослідження показало, що найбільш стабільними джерелами надходжень у період війни були ПДФО та військовий збір, що забезпечували фіскальну основу для бюджетів. Податок на прибуток підприємств продемонстрував волатильність, але з ознаками відновлення у 2023–2024 роках. ПДВ залишився головним бюджетотворюючим джерелом, однак його зростання значною мірою зумовлено інфляційними чинниками. Єдиний податок виконав антикризову функцію підтримки мікробізнесу, тоді як акцизний податок і місцеві збори виявилися найбільш вразливими та потребують реформування. У роботі також розглянуто взаємозв'язок між податковими рішеннями та макроекономічною стабільністю.

Ключові слова: податкова політика, фінансова стійкість, воєнний стан, фіскальна система, адміністрування податків, бюджет, фіскальна децентралізація, макроекономічна стабільність, післявоєнне відновлення.

This article examines the transformation of Ukraine's tax policy as a tool for ensuring the financial resilience of the state during the full-scale war. The relevance of the study stems from the unprecedented challenges facing the country's budget system, including a sharp increase in defense and security expenditures, a shrinking tax base in certain regions, a decline in imports, and disruptions in business activity. The aim of the article is to identify the most effective tax instruments that contributed to the stabilization of public finances during the war and to assess their potential for sustainable functioning in the post-war period. The research methodology combines quantitative analysis of tax revenues to Ukraine's consolidated budget for the period 2021–2024 with qualitative comparative analysis of legislative changes and tax administration practices under emergency conditions. The study employs

structural and factor analysis methods, as well as expert assessments of the potential of individual tax tools. The findings show that the most stable sources of revenue during wartime were the personal income tax (PIT) and military levy, which provided a fiscal foundation for national and local budgets. The corporate income tax (CIT) proved to be volatile, yet showed signs of recovery in 2023 – 2024. The value-added tax (VAT) remained the key source of budget revenue, although its growth was largely driven by inflationary factors. The simplified tax system, particularly the single tax, played an anti-crisis role in supporting micro-businesses. In contrast, excise taxes and local levies were the most vulnerable and require substantial reform. The study also explores the relationship between tax decisions and macroeconomic stability, particularly their impact on inflation, budget deficit, and the balance of payments. The practical value of the research lies in the development of policy recommendations for shaping an effective, resilient, and socially just tax model for the post-war period. It is proposed to preserve and enhance the tax instruments that demonstrated adaptability and efficiency during the crisis, particularly PIT, VAT, and CIT, while simultaneously reforming local taxation approaches.

Keywords: tax policy, financial resilience, martial law, fiscal system, tax administration, budget, fiscal decentralization, macro-financial stability, post-war recovery.

Постановка проблеми. Повномасштабна війна, розпочата проти України у 2022 році, спричинила безпрецедентні виклики для фінансової системи держави. Зруйнована інфраструктура, масова міграція населення, скорочення економічної активності та зростання потреб на оборону і гуманітарну допомогу зумовили необхідність швидкої трансформації податкової політики. У таких умовах держава опинилася перед дилемою: забезпечити стійкість бюджетної системи, не допустивши при цьому надмірного тиску на бізнес і населення. Податкова політика стала одним із головних інструментів кризового регулювання, що поєднує фіскальну функцію з елементами стимулювання економіки, збереження робочих місць та підтримки територіальних громад. Особливої актуальності набули питання ефективності податкових інструментів в умовах обмежених ресурсів, а також їхнього потенціалу до збереження у середньо- та довгостроковій перспективі після завершення бойових дій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Упродовж останніх років, на тлі широкомасштабної війни в Україні, науковий інтерес до проблем функціонування податкової політики значно зріс. Дослідники зосереджують увагу на фінансовій стабільності, ефективності податкових інструментів та трансформації публічних фінансів у надзвичайних умовах. У дослідженні Чернишової О. та ін. [1] висвітлено особливості функціонування фінансового сектору в умовах воєнного стану, з акцентом на трансформацію ролі фіскальної політики у забезпеченні бюджетної рівноваги та захисту критичних секторів економіки. Галусян Р. [2] розглядає проблематику макрофінансової стабільності крізь призму змін у податково-бюджетній політиці, звертаючи увагу на взаємодію з монетарними інструментами у

стримуванні інфляції та курсових коливань. Костенко Ю. та ін. [3] аналізують фінансову стійкість підприємств, що дозволяє ліпше зрозуміти вплив податкових умов на приватний сектор в умовах невизначеності. У публікації Скрипник Г. та ін. [4] вивчається вплив війни на публічні фінанси та інституційні рішення щодо управління ними, зокрема в частині забезпечення податкових надходжень і підвищення прозорості системи. Значний внесок у дослідження саме податкової політики зробили Горин В. та ін. [5], які комплексно охарактеризували безпекові виклики для податкової системи та окреслили перспективи її адаптації у післявоєнний період. Костишин Н. і Яковець Т. [6] розглядають обліково-податкові аспекти ведення господарської діяльності в умовах воєнного стану, акцентуючи на практичних наслідках для бізнесу та держави. Головай Н. [7] аналізує зміни в реалізації податкової політики під впливом бойових дій, окреслюючи нові функціональні акценти фіскальної системи в умовах війни. Публікація Підлипної Р. та ін. [8] висвітлює бюджетну і податкову систему як єдину концептуальну основу макроекономічного регулювання, що є особливо важливим для формування нової післявоєнної стратегії фіскальної політики. Загалом, аналіз наукових публікацій свідчить про зростання уваги до податкової політики як ключового інструменту збереження фінансової стійкості держави. У роботах висвітлюються як поточні виклики, так і стратегічні орієнтири для реформування фіскальної системи України у післявоєнному відновленні.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Наукова та практична цінність дослідження полягає у виявленні тих елементів податкової системи, які продемонстрували адаптивність і стійкість у кризових умовах, що дозволяє розглядати їх як

основу для побудови нової моделі фіскальної безпеки держави в умовах післявоєнного відновлення.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Цілями статті є визначення ключових тенденцій трансформації податкової політики в Україні в умовах воєнного стану, оцінка ефективності окремих податків у забезпеченні фінансової стабільності, а також обґрунтування рекомендацій щодо збереження та вдосконалення найбільш дієвих інструментів у післявоєнний період. У фокусі аналізу – структура податкових надходжень, фіскальні наслідки змін у податковому законодавстві, мотиваційні аспекти платників податків, а також взаємозв'язок податкової політики з макроекономічними параметрами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Податкова політика є одним із ключових інструментів державного регулювання, спрямованих на забезпечення фіскальної стабільності, тобто здатності держави виконувати свої фінансові зобов'язання, забезпечувати соціальні функції бюджету, а також підтримувати макроекономічну рівновагу в умовах як стабільного, так і кризового розвитку. Особливої ваги цей інструмент набуває в періоди глибоких соціально-економічних потрясінь, зокрема під час війни.

Фіскальна стабільність трактується як здатність бюджетної системи формувати достатні доходи для покриття видатків без надмірного накопичення боргу, інфляційного тиску чи соціальної напруги. Податкова політика при цьому виконує подвійну функцію – фінансування держави та регулювання економіки.

На думку Горина В. та ін. [5], податкова політика в умовах війни перетворюється з інструмента забезпечення економічного зростання на засіб виживання фінансової системи, потребуючи оперативної адаптації до змін у виробництві, торгівлі та соціальній сфері. Скрипник Г. та ін. [4] звертають увагу на необхідність балансування між податковим тиском і податковою лояльністю в умовах воєнної економіки, адже надмірне фіскальне навантаження може демотивувати бізнес і спонукати до тінізації.

Головай Н. [7] аналізує первинні новації у податковому законодавстві України після повномасштабного вторгнення. Вона підкреслює, що головним завданням держави є створення стабільної, прозорої та гнучкої податкової системи, що здатна адаптуватися до змін геополітичного та внутрішнього характеру.

У дослідженні Підлипної Р. П. та ін. [8] висвітлено взаємодію бюджетної і податкової систем як єдиної концепції макроекономічного регулювання та показано, що оптимізація цих механізмів є ключовою передумовою макростабільності, а також потрібно адаптувати фіскальні інструменти під воєнну мобілізацію ресурсів та змінювану економічну структуру (рис. 1).

Варто відзначити, що податкова політика у кризові періоди характеризується високим ступенем напруги між завданнями фінансування держави та економічного стимулювання. Наприклад, зменшення ставок або відтермінування податків сприяють підтримці бізнесу, але водночас поглиблюють бюджетний дефіцит. Галусян Р. [2] застерігає, що без структурних змін у податковому адмініструванні фіскальна політика може бути дестабілізуючим чинником – в умовах девальвації та інфляції традиційні податкові важелі не діють у повному обсязі.

Війна суттєво трансформувала структуру податкових надходжень в Україні, що стало наслідком як змін у господарській активності, так і адаптаційних рішень у податковій політиці. Основні зміни стосуються співвідношення між загальнодержавними та місцевими податками, переорієнтації джерел доходів бюджетів різних рівнів, географічного дисбалансу надходжень через міграцію бізнесу, ВПО, втрату контролю над частиною територій (табл. 1).

Аналіз динаміки податкових надходжень до Зведеного бюджету України за 2021–2024 роки дає змогу виявити інструменти, які продемонстрували найбільшу ефективність у воєнний період, а також оцінити їхній потенціал для інтеграції в післявоєнну модель фіскальної політики.

Насамперед варто відзначити, що податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) разом із військовим збором виявилися найбільш стабільним джерелом доходів бюджету, демонструючи приріст на рівні 66,8% порівняно з довоєнним 2021 роком. Цей результат зумовлений відносною стійкістю ринку праці в державному секторі, значним збільшенням заробітних плат військовослужбовців, а також збереженням бази оподаткування в сферах критичної інфраструктури. Така динаміка свідчить про доцільність збереження ПДФО як основи формування місцевих бюджетів у довгостроковій перспективі, що відповідає логіці фіскальної децентралізації.

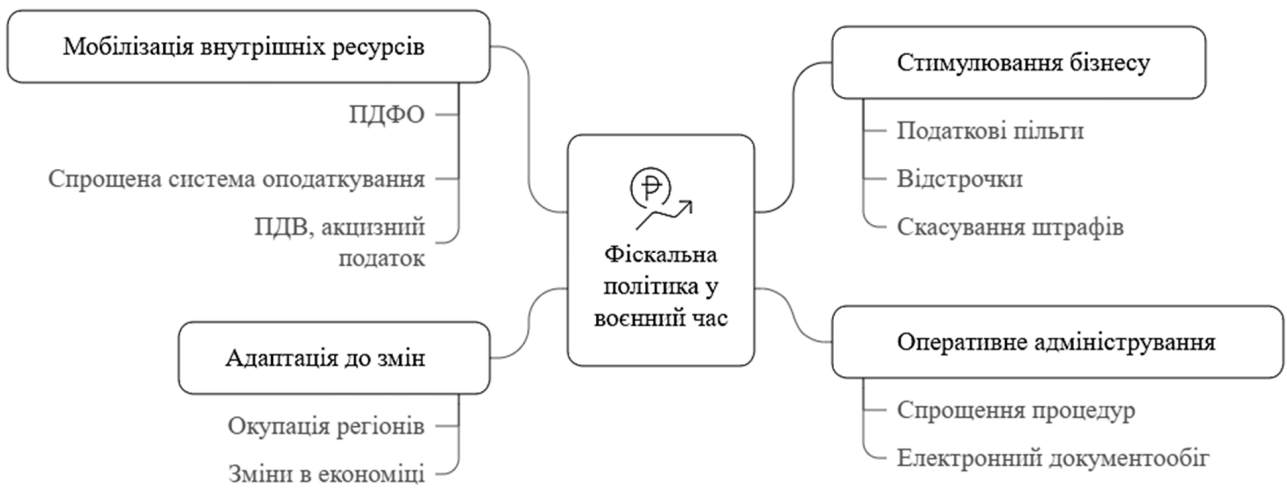

Рис. 1. Роль податків у фінансовій стабільності воєнного часу
Джерело: сформовано авторами

Динаміка податкових надходжень до Зведеного бюджету України
у 2021–2024 рр., млрд грн

Таблиця 1

Податок	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік	Темп приросту 2024 р. до 2021 р., %
ПДФО та військовий збір	349,8	420,7	496,3	583,6	66,8
Податок на прибуток підприємств	163,8	130,6	159,3	299,1	82,6
ПДВ	536,5	467,0	580,8	734,4	36,9
Акцизний податок	180,3	106,4	189,7	238,3	32,2
Єдиний податок	46,3	47,2	55,8	69,1	49,2
Інші місцеві податки і збори	43,6	37,1	44,2	50,8	16,5

Джерело: сформовано на основі [9]

Іншим важливим податковим інструментом виявився податок на прибуток підприємств. Попри зниження у 2022 році, вже у 2023–2024 роках спостерігалася стрімке зростання його надходжень – на понад 82% до рівня 2021 року. Це свідчить про поступову адаптацію бізнесу до умов воєнної економіки, а також про вдосконалення податкового контролю та зменшення тінізації прибутків. Проте податок на прибуток залишається чутливим до економічної кон'юнктури, тому вважається менш стійким у короткостроковій перспективі, але перспективним у фазі відновлення.

Податок на додану вартість (ПДВ) залишається одним із головних джерел наповнення Державного бюджету України, особливо в умовах війни. У 2022 році його надходження дещо знизилися порівняно з 2021 роком, що пов'язано з падінням імпорту, скороченням споживчого попиту та тимчасовим зни-

женням економічної активності. Проте вже у 2023–2024 роках спостерігається відчутне зростання обсягу надходжень від ПДВ – до 734,4 млрд грн у 2024 році, що на 36,9% більше, ніж у 2021 році. Однак такий приріст не може бути однозначно трактований як суто результат посилення податкової ефективності чи розширення бази оподаткування. Важливу роль у цій динаміці відіграє зростання рівня інфляції, особливо у 2022–2023 роках, коли індекси споживчих цін в Україні сягали двозначних показників. У контексті ПДВ, що є адвалорним податком, інфляційне зростання цін автоматично збільшує обсяг оподаткованого обороту – а отже, і фінансові надходження, навіть за умов скорочення реального споживання. Таким чином, позитивна динаміка ПДВ у номінальному вираженні значною мірою пояснюється інфляційним фактором, а не лише реальним розширенням еконо-

ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

мічної активності. Це потребує обережності при оцінці стійкості цього інструменту в післявоєнний період, коли очікується поступове зниження інфляції та нормалізація цінової динаміки. У перспективі ПДВ залишається важливим фіскальним інструментом, однак його ефективність має спиратися не лише на інфляційний ефект, а на вдосконалене адміністрування, зменшення зловживань із фіктивним податковим кредитом і гармонізацію системи до норм ЄС, зокрема через розширення електронного аудиту та контроль за трансакційним ланцюгом.

Спрощена система оподаткування, зокрема єдиний податок, також виконала важливу роль як антикризовий інструмент. У 2022 році запроваджено тимчасовий режим сплати 2% єдиного податку для суб'єктів III групи, що суттєво полегшило фіскальний тиск на мікро- та малий бізнес [10]. Хоча загальний приріст надходжень єдиного податку за 2021–2024 роки становить 49,2%, варто зауважити, що це джерело є обмеженим у масштабах і не здатне стати основою для бюджетної стійкості. Проте його роль у збереженні підприємницької активності під час війни була беззаперечно позитивною.

Найменш стійкими виявилися акцизний податок та інші місцеві податки і збори. Акциз зазнав глибокого падіння у 2022 році на тлі скорочення обсягів споживання підакцизних товарів, логістичних обмежень і втрат на ринку пального. Попри певне зростання в 2023–2024 роках, його рівень залишається нижчим за очікуваний, що вказує на необхідність перегляду ставок і механізмів адмі-

ністрування. У свою чергу, місцеві податки (наприклад, податок на майно, туристичний збір, орендні платежі) показали приріст лише на 16,5%. Це підтверджує їхню низьку еластичність в умовах кризи й водночас акцентує на потребі підвищення ролі фіскальної автономії громад у післявоєнний період.

Отже, ефективними інструментами податкової політики в період війни стали насамперед ПДФО, ПДВ, а також податок на прибуток – у фазі відновлення. Спрощена система виконала роль короткострокового механізму підтримки підприємництва. Натомість акцизи та місцеві податки потребують глибшого реформування. У перспективі сталого післявоєнного розвитку найбільш доцільним є закріплення гнучкої, прозорої та територіально справедливої моделі податкової політики, яка поєднує ефективне наповнення бюджету з підтримкою ділової активності на місцях (табл. 2).

У контексті повномасштабної війни Україна стикнулася з безпрецедентним викликом – зберегти фінансову стійкість держави, не паралізуючи економічну активність. Податкова політика відіграла ключову роль у цьому процесі, забезпечуючи мобілізацію внутрішніх ресурсів, утримання мінімального рівня бюджетної збалансованості та підтримку ключових секторів економіки. Таблиця 2 узагальнює оцінку найбільш вагомих податкових інструментів, які використовувалися під час воєнного періоду, а також визначає їхній потенціал для інтеграції в стратегічну післявоєнну податкову модель. У процесі оцінки враховано не лише абсолютні обсяги над-

Таблиця 2

Оцінка ефективності податкових інструментів України в умовах війни та їхній потенціал у післявоєнний період

Податковий інструмент	Оцінка ефективності під час війни	Потенціал для післявоєнної системи
ПДФО + військовий збір	Висока стабільність	Так – як опора місцевих бюджетів
Податок на прибуток	Волатильний, але відновлюється	Так – із підвищеною прозорістю
ПДВ	Потужне джерело, залежне від імпорту	Так – із подальшою діджиталізацією
Акцизний податок	Нестабільний, чутливий до ринку	Так – з оновленою структурою ставок
Єдиний податок (спрощена система)	Дозволив вижити ФОПам	Частково – із реформуванням 2% ставки
Інші місцеві податки	Слабкий інструмент під час війни	Так – лише після реформи адміністрування

Джерело: сформовано авторами на основі [11; 12]

ходжень, а й стабільність джерела, гнучкість до зовнішніх шоків, вплив на платників і здатність підтримувати економічну активність.

Висновки. Аналіз ефективності податкових інструментів в умовах війни свідчить, що найбільш стійким та передбачуваним залишався податок на доходи фізичних осіб у поєднанні з військовим збором. Саме він став основою наповнення Зведеного бюджету України і зберіг фінансову спроможність органів місцевого самоврядування. Водночас податок на прибуток підприємств, попри свою волатильність, продемонстрував здатність до відновлення і може бути важливим джерелом для довгострокового зростання за умов посилення прозорості та зниження тінізації. Податок на додану вартість зберіг статус головного бюджетоутворюючого джерела, хоча його зростання частково зумовлене інфляційним чинником. Перспектива подальшої діджиталізації механізмів адміністрування ПДВ дозво-

ляє очікувати підвищення його ефективності в післявоєнний період. Спрощена система оподаткування довела свою корисність як тимчасовий антикризовий захід, однак її використання у спрощеному вигляді (зокрема, ставка 2 %) негативно вплинуло з огляду на бюджетну консолідацію.

Акцизний податок й інші місцеві податки і збори виявилися найбільш вразливими. З одного боку, це свідчить про слабкість споживчого ринку, а з іншого – про обмеженість інструментів місцевого самоврядування. Для післявоєнного періоду ці податки потребують серйозного перегляду концепції адміністрування та фінансової автономії громад.

Загалом, війна дала змогу ідентифікувати сильні й слабкі сторони існуючої податкової системи. Подальша податкова стратегія має будуватися на принципах прозорості, гнучкості, регіональної справедливості й стійкого поєднання бюджетних функцій з економічною стимулювальною роллю держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Чернишова О., Чорновол А., Мирончук В. Функціонування фінансового сектору України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. № 38. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-49>
2. Галустьян Р. Макрофінансова стабільність в Україні у воєнний час. *Економіка та суспільство*. 2023. № 54. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-48>
3. Костенко Ю., Короленко О., Гузь М. Аналіз фінансової стійкості підприємства в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. № 43.
4. Скрипник Г., Демінська Д., Дудник М. Вплив війни на публічні фінанси та управління: виклики та рішення. *Економіка та суспільство*. 2024. № 69. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-69-87>
5. Горин В.П., Була П.В., Черноус В.С. Податкова політика України в умовах воєнного часу: реалії, безпекові виклики та перспективи подолання. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 18. С. 23–31. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.18.23>
6. Костишин Н., Яковець Т. Обліково-податкова система в умовах воєнного стану: як діяти та, які наслідки. *Вісник Економіки*. 2022. № 2. С. 99–110. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2022.02.099>
7. Головай Н. Податкова політика та особливості її реалізації в умовах воєнного часу. *Економічні гори-зонти*. 2023. № 3(25). С. 16–22. DOI: [https://doi.org/10.31499/2616-5236.3\(25\).2023.286572](https://doi.org/10.31499/2616-5236.3(25).2023.286572)
8. Підлипна Р. П., Гаврилко П. П., Індус К. П., Рибаків Л. П. Бюджетна та податкова системи як складові єдиної концепції макроекономічного регулювання. *Академічні візії*. 2025. № 39. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15057977>
9. Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua/> (дата звернення: 20.07.2025).
10. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 р. № 2120-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text> (дата звернення: 20.07.2025).
11. Жаворонок А. В., Щур Р. І., Валах О. С. Фінансова вага непрямих податків у сучасній податковій системі. *Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму. Серія: економіка, психологія та управління*. 2025. № 4. DOI: <https://doi.org/10.54929/3041-2390-2025-04-03-02>
12. Nikiforov P., Abramova A., Zhavoronok A., Bak N., Yaremchuk V., Kulynych Y. (2024). Strengthening green taxation within the framework of fulfilling the green deal conditions in the context of formation of the environmental security system of EU countries. *International Journal of Sustainable Development and Planning*. 2024. Vol. 19. No. 3. P. 1099–1109. DOI: <https://doi.org/10.18280/ijstdp.190328>

REFERENCES:

1. Chernyshova, O., Chornovol, A., & Myronchuk, V. (2022). Funktsionuvannia finansovoho sektoru Ukrainy v umovakh voiennoho stanu [Functioning of Ukraine's financial sector under martial law]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economics and Society*, 38. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-49> [in Ukrainian].
2. Galustian, R. (2023). Makrofinansova stabilnist v Ukraini u voiennyi chas [Macroeconomic stability in Ukraine during wartime]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economics and Society*, 54. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-48> [in Ukrainian].
3. Kostenko, Yu., Korolenko, O., & Huz, M. (2022). Analiz finansovoi stiikosti pidpriemstva v umovakh voiennoho stanu [Analysis of enterprise financial stability under martial law]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economics and Society*, 43. [in Ukrainian].
4. Skrypnyk, H., Deminska, D., & Dudnyk, M. (2024). Vplyv viiny na publichni finansy ta upravlinnia: vyklyky ta rishennia [The impact of war on public finance and governance: challenges and solutions]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economics and Society*, 69. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-69-87> [in Ukrainian].
5. Horyn, V. P., Bula, P. V., & Chornous, V. S. (2024). Podatkova polityka Ukrainy v umovakh voiennoho chasu: realii, bezpekovi vyklyky ta perspektyvy podolannia [Ukraine's tax policy in wartime: realities, security challenges and ways of overcoming them]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investment: Practice and Experience*, 18, 23–31. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.18.23> [in Ukrainian].
6. Kostyshyn, N., & Yakovets, T. (2022). Oblikovo-podatkova systema v umovakh voiennoho stanu: yak diaty ta yaki naslidky [Accounting and tax system under martial law: how to act and what are the consequences]. *Visnyk Ekonomiky – Bulletin of Economics*, 2, 99–110. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2022.02.099> [in Ukrainian].
7. Holovai, N. (2023). Podatkova polityka ta osoblyvosti yii realizatsii v umovakh voiennoho chasu [Tax policy and its implementation during wartime]. *Ekonomichni horyzonty – Economic Horizons*, 3(25), 16–22. DOI: [https://doi.org/10.31499/2616-5236.3\(25\).2023.286572](https://doi.org/10.31499/2616-5236.3(25).2023.286572) [in Ukrainian].
8. Pidlypna, R. P., Havrylko, P. P., Indus, K. P., & Rybakova, L. P. (2025). Biudzhetna ta podatkova systemy yak skladovi yedynoi kontseptsii makroekonomichnoho rehuliuвання [Budget and tax systems as components of a unified concept of macroeconomic regulation]. *Akademichni vizii – Academic Visions*, 39. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15057977> [in Ukrainian].
9. Derzhavnyi veb-portal biudzhetu dlia hromadian [State budget web portal for citizens]. Available at: <https://openbudget.gov.ua/> (accessed July 20, 2025).
10. Zakon Ukrainy vid 15.03.2022 r. № 2120-IX “Pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy ta inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo dii norm na period dii voiennoho stanu” [Law of Ukraine No. 2120-IX of March 15, 2022, on amendments to the Tax Code of Ukraine and other legislative acts for the period of martial law]. (2022). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text> (accessed July 20, 2025).
11. Zhavoronok, A., Shchur, R., & Valash, O. (2025). Fiskalna vaha nepriamykh podatkov u suchasni podatkovii systemi [The Fiscal Weight of Indirect Taxes in the Modern Tax System]. *Visnyk Akademii pratsi, sotsialnykh vidnosyn i turizmu. Seriya: ekonomika, psykhologhiia ta upravlinnia – Bulletin of the Academy of Labor, Social Relations and Tourism. Series: Economics, Psychology and Management*, 4. DOI: <https://doi.org/10.54929/3041-2390-2025-04-03-02> [in Ukrainian].
12. Nikiforov, P., Abramova, A., Zhavoronok, A., Bak, N., Yaremchuk, V., Kulynych, Y. (2024). Strengthening green taxation within the framework of fulfilling the green deal conditions in the context of formation of the environmental security system of EU countries. *International Journal of Sustainable Development and Planning*, 19(3), 1099–1109. DOI: <https://doi.org/10.18280/ijstdp.190328>